

Runer frå utgravingane i Trondheim bygrunn 1971–94

Med eit tillegg av nyfunne innskrifter elles frå byen (N774–N894)
Av Jan Ragnar Hagland

(Manus til "Norges Innskrifter med de yngre Runer" (NlyR) bind 7)

KJØPMANNSGATA 20-26 (FOLKEBIBLIOTEKSTOMTA)

III. INNSKRIFTER MED *fupork*

[**817**] N-56920. (Tidlegare omtala: Hagland 1990b: 11f ; Hagland og Lorentzen 1997: 65; Seim 1989: 343; 1999: 350 ff; Christophersen 1998: 28.)

Innskriftene finst på eit lite tresverd med avbrote "blad". Den bevarte delen er 172 mm lang, 31 mm brei og 8 mm tjukk. Funnet vart gjort i 1978, felt FT, i hovudfase 8, som arkeologisk er datert til tida mellom første og fjerde kvartal av 1200-talet. Det er runer på både sider av "sverdbladet". På side a, er det dessutan restar av ornamentikk. Innskrifta slik ho no visest på den sida, er 29 mm lang og runene 27 mm høge. På side b er innskrifta 47 mm lang og runene, utanom r. 3 og 4 er i snitt 12 mm høge. På r. 3 og 4 er staven dregen ned under grunnlina for resten av innskrifta i meir enn dobbel lengd. Staven på dei to runene er 26 mm lang.

Den sida av sverdet der side a står, er avspikka slik at runene nesten ikkje synest lenger. Det vi kan lesa er svakt i risset og står att nærmast som ein slags palimpsest. R. 1 på den sida har tre kvistar. Av r. 5 er berre delar av staven og nedre del av kvisten synleg i dag. Med det palimpsest-preget denne sida har, kan det henda at *fupork*-en her har vore fullstendig eller meir fullstendig enn det som no kan lesast.

På side b er r. 2, **u**, nokså sikkert punktert. Liknande punkt finst rett nok som skader i veden elles på gjenstanden, og det kan då reisa ein viss tvil om punktet inne i bogen av **u** er ein del av innskrifta. Med eit visst atterhald er likevel runa her lesen som punktert **u**. Vidare har r. 4 og 9 både lukka bogar som skjer over staven i nedkant og kvist som går ut frå skjeringspunktet. Kvisten i r. 4 er elles berre rissa ned til det nivået grunnlina har for innskrifta når ein ser bort frå r. 3 og 4. R. 6 har full lengd og form som punktert **i**. Rimelegvis er punkteringa er retting av **i** til kortkvist-**s**, der repareringa er gjort fordi nedrisset er ført for langt. Tilsvarande døme på **s** med lina dregen ned i full lengd finst i materialet frå Bryggen i Bergen (jf. Seim 1982: 27 og 36). Ei liknande punktering som den vi har på r. 6, synest noko uvisst å vera til stades også midt på r. 8:

ŷ ŋ þ ɹ R(?)

a) **f u p o r**(?)

I N(?) ↓ R ↓ ↓ N t(?) R Þ

b) **i u(?) a r a [s<i>i] u e(?) r þ**

a) *fupor* – 'fupor' b) *Ívarr á sverð* – 'Ivar eig sverdet'.

Den språklege tolkinga av side b er avhengig av kva lydverdi vi gir den nokså sikkert punkterte r. 2. På merkelappinnskriftene har vi sett at punktert **u** må markera lydverdien /o/ eller // (jf. også Hagland 1989). Om vi skulle overføre dette til innskrifta her, vil vi få manns- eller gutenamnet *Jóarr*. Tilsvarende skrivemåte som dette finst i innskrift N834 frå bygrunnen i Trondheim: **i** + punktert **u** + **a r**. Også den innskrifta er funnen i ein arkeologisk kontekst som kan daterast relativt seint, til slutten av 1200-talet/tidleg på 1300-talet. Etter Lind (1905-15: 644f) er *Jóarr* eit relativt ungt namn som ikkje er belagt i dei eldste kjeldene og ikkje frå Island. Kronologisk ville det såleis vera mogleg å lesa bae desse namna som *Jóarr*. Men ettersom namnet synest ukjent i islandsk namnetradisjon, må det vera atskilleg tvil om det er rett å tolka punktert **u** som /ó/ i alle desse tilfella, sidan vi *elles* ikkje har parallelle døme på nett den bruken av teiknet anna enn i "vesterhavsinnskrifter" som synest å vera noko eldre enn desse to med punktert **u** frå Trondheim (jf. Hagland 1989: 94f).

Den fonologiske tolkinga av r. 2 på side b her lyt difor heller ta omsyn til ein elles lite belagd tradisjon i nordiske mellomalderruneinnskrifter der punktert **u** står for /v/. Vi har nokre få døme på det i svenske og norske innskrifter frå 1100- og 1200-talet. NIyR N 128 (Sylling kyrkje ca. 1150) og SR 5, Vg 200 og 227 frå midten av 1200-talet har dette draget). Det synest difor mest sannsynleg at sekvensen **i** (punktert **u**) **a r** i innskrifta her helst er ein (litt sjeldan) skrivemåte av mannsnamnet *Ívarr*, som elles vanlegvis vil ha forma **iuar** eller **ifar** i norske runeinnskrifter (jf. òg Seim 1982; 107f).

Gjenstanden med innskriftene må vel helst oppfattast som ei leike, ei lita krigsleike frå mellomalderen synest det som. Sverdet er laga for ei så lita hand, at denne *Ívarr* som har ått det, ikkje kan ha vore så store karen då det vart laga. Gjenstanden og truleg også innskriftene, er då rimelegvis laga av ein vaksen person (bestefar?). Men den bortsmidde fupork-en kan også vera ei skriveøving utført av den vesle krigaren som åtte sverdet. Det er såleis ikkje så sikkert korleis vi skal oppfatta fupork-innskrifta i dette tilfellet.